

ПОГОВОР

Пред читаоцем је прва свеска Зборника Удружења драмских писаца Србије.

Зборник је публикација која јавности представља стваралаштво драмских писаца у нашој Републици.

Зборник није антологија; пре би се могло рећи да се преко Зборника пружа поглед у стваралачке лабораторије савремених аутора.

Зборник, дакле, представља отворену радионицу драмских писаца.

Због тога се ова свеска не ослања на само једну естетику, поетику, правац или теорију драмског писања. Зборник жели да негује различитост израза.

Да видимо ту разноликост изблиза.

* * *

Најстарији и, вероватно, најискуснији у групи овде представљених писаца, Миладин Шеварлић, јавља се комедијом *Господин министар*. Шеварлићев досадашњи опус није допуштао претпоставку да ће се овај писац упутити ка комедији с изразитим сатиричним инвективама; пре се могло поверовати да ће се Шеварлић и даље бавити разматрањем тема из националне историје или пак из подручја и реконструкције и декаденције грађанског staleжа. На ову мисао упућују нас драме које је Миладин Шевар-

лић до сада написао: *Карађорђе*, *Змај од Србије*, *Пројаси царсџва срџскоџа* – баве се националном историјом, митологијом и митоманијом, а *Смрџи џуковника Кузмановића*, *Повраџак Вука Алимџића* и *Црни Пеџар* истраззују граничне вредности понашања припадника грађанског друштва, или онога што је од њега остало. Писац је, међутим, начинио успели излет у други зззанр и комедијом *Госџодин минисџар* обогатио своју драматургију.

Свесно се ослањајући на неизбежну асоцијацију са знаменитим Нушићевим делом, Шеварлић већ насловом показује да жели да испита како функционише власт у малом месту. На окупу су представници власти: председник општине, шеф полиције, војни командант и игуман манастира, а нешто доцније придружиће им се и представник опозиције. Писац слика типску ситуацију: очекује се долазак значајне личности – министра, који је потекао из те средине. Као какав Годо, или ревизор, министар је Шеварлићевој драми лакмус, катализатор који помаже да се открију нарави, амбиције, испреплетани лични интереси представника моћи, а уз све то још и јавашлук, лоповлук, каријеризам, шверц, непринципијелно понашање и много шта друго што је неизбежни пратилац бављења локалном политиком. Збивање у Шеварлићевој комедији смештено је у доба јављања вишепартијског система у Србији, у време навикавања на демократију (ма шта се под тим појмом подразумевало) и одвикавања од стеге једноумља. Када се идеја демократије пропусти кроз главе опскурних типова од ње остаје карикатура. Гротескно делује лик одсутног високог госта; о њему сазнајемо да је рђа од човека, да је никоговић и ништарија, али да има одређене заслуге за своју политичку странку. Представници месне власти врло добро познају свога некадашњег суграђанина, знају му слабости и мане и спремни су да их искористе. И док чекају посету *своџа* министра, откривају читаоцу како је склопљено врзино коло локалне политике и личних интереса – а уз то се сазнаје и за љубавну везу шефа полиције и официрове жене – и да из тог кола нема излаза, али нема у њега ни улаза, што доказује неуспешни покушај представника опозиције да се прикључи врхушки. Када се сазна да господин министар неће доћи, да је у међувремену пао са положаја, локални властодршци наставиће, осокољени и бројчано ојачани женама сумњивог владања, своје “политичко ангажовање”.

У Шеварлићевој комедији има резигнације и сете што живот, па и политички живот дабоме, често личе на фарсу или гротеску. Драмски писац може да одабере жанр; живот не стаје ни у један жанр, али га својом заошијаношћу може далеко надмашити.

У драми *Недовршена симфонија* Јелица Зупанц наставља да истражује судбине значајних жена које су обележиле XX век.

Јелица Зупанц пише о Алми Малер-Гропијус; ова необична дама као да је инкринација женског принципа уопште. Било би одвећ поједностављено рећи да је само лепотом освојила све своје мушкарце: Малера, Гропијуса, Верфела, Кокошку... Сасвим је извесно да је поседовала врлине и својства по којима је била јединствена у своме времену. Али, од чега се састојала њена заводљивост, њена – да употребим и тај често коришћен појам када је реч о женама – фаталност којом је стицала моћ над мушкарцима који су још и уметници – изузев несрећног Холенштајнера, свештеника?

Иза крхке, наизглед фриволне, кокетне Алмине спољашњости налази се, показује нам Јелица Зупанц, жена дубоко свесна своје особености. Алма Марија Шиндлер, кћи сликара пејзажисте Емила Јакоба Шиндлера и мале певачице Ане Бергер, Јеврејка, као да је састављена од неколико различитих особа. Једна од њих жели да влада мушкарцима, друга да им се потчини, трећа настоји да буде брижна мајка, четврта има уметничке склоности, пета прагматичне поступке спасавања живота пред надирућим фашизмом који осваја Аустрију; као у каквом калеидоскопу, Јелица Зупанц ствара сцене у којима се увек изнова приказује неко другачије Алмино лице. А сваки од тих ликова занимљив је и садржи све неопходне карактеристике за нијансирано сликање психолошких стања и промена у Алминиом бићу.

Жена која је била супруга или љубавница значајним уметницима, и која је подстицала њихово стваралаштво – непосредно или посредно – која је поседовала велику еротску моћ, али и образовање, дефинисала је, како вели Јелица Зупанц, ону силу која је изнад свега. То није Бог, већ љубав. Иронијом судбине Алма одлази у емиграцију лишена љубави оних до чије јој је љубави стало (Гропијус би да је поседује, Верфел је у некаквом ступору). Од тог тренутка Алма ће преузети одговорност за Верфела и себе и покушати да снагом воље и љубави која јој је још преостала,

организује живот у будућности. Али, дубоко је свесна и својих ограничених снага и тежине подухвата који је започела. У томе тренутку када се смер њеног живота драстично мења, Алма сагледава своју дотадашњу судбину и себе дефинише као *недовршену симфонију*. А симфонија је “склад, сагласност”.

Мултимедијални уметник, Владимир Ђурић Ђура, написао је драму “за двоје глумаца и мачку” – *Гробље мачака*.

Ђурић је пажљиви пратилац нових уметничких настојања; нека искуства других медија (стрипа, видеа) могу се срести у његовој драми, чак бих рекао да је због истраживања форме драма и написана.

У *Гробљу мачака* Ђурић се бави стереотипима градског фолклора, судбинама малог криминалца и водитељке специфичне телевизијске емисије *Мрежасџи снови*. Поштујући иконографију криминалистичког жанра и доследно водећи драму по задатим принципима, Ђурић гради текст у коме можемо препознати цитате и истовремено уживати у њиховом ироничном сенчењу. Писац је добро савладао начела постмодерне и уградио их у своје штиво, показујући да у рукама даровитог аутора свако начело има употребну вредност, као и своје лимите.

Елем, Ђурић нам представља судбину несрећног Томе, криминалца по невољи, коме је “игру наместио” пријатељ. Тома је чамио у затвору, а подмукли друг приморао је Томину девојку да живи с њим, Љубивојем. После изласка с робије, Тома се свети мрскоме Љубивоју и испуњава дуг части. Налази своју девојку и њих двоје одлазе.

Ђурић је писац који умешно користи иронију као средство; за Ђурића је иронија основно становиште од кога полази списатељско предузеће. Ироничну дистанцу прави и употреба звучне кулисе драме (музика Томе Здравковића) као и говор који користе драмски јунаци. И језик којим мисле и говор којим се изражавају натопљен је стереотипним фразама, прикладним управо за новокомпоноване народне песме. Будући да је код Ђурићевих драмских ликова животопис дат експлицитно, у првој трансмисији, иронијски отклон ствара се коришћењем неизбежних артефаката урбаног фолклора.

Мирољуб Недовић – Рики, како сам вели, “глумац по рођењу, писац по опредељењу, редитељ по убеђењу”, успешан је драмски аутор. У драми *Тамни вилајет* испитује последице које је оставио недавни рат на просторима пређашње Југославије на психички живот људи.

Недовић у три сегмента слика стања у којима су се нашли ратници. Иако су тројица бивших бораца, Љуба, Пиги и Крле, на различите начине осујећени ратом, њихова заједничка потресна и болна судбина је извесна. Они нису само физички хендикепирани (Пиги и Крле); далеко је погубнији њихов ментални распад. Недовић, нудећи три узрока, уопштава наше сазнање да деструкција личности започиње онога тренутка када се човек без своје воље измести из уобичајених животних оквира. Суочавање са силама зла у рату оставља трајне последице; повратак у мирно-допско стање, за Недовићеве ратнике, јесте продужавање агоније у којој су се обрели. Патологија је надјачала.

Недовић пише економично, његови дијалози су кратки и спонтани, одражавају нервозу ликова драме. До суштине сваке приче долази се најкраћим путем у коме реплике делују синхроно с акцијом.

У драми *Тамни вилајет* откривамо узнемирење, стрепњу па и бол због тога што је људски живот лишен смисла. Бестијалност је проговорила на жесток и неконтролисан начин.

Због тога је Недовић и написао ову драму, да би нас навео да преиспитамо своје понашање и сагледамо да постоје границе које се не смеју прећи.

Текст Драгане Абрамовић *Јавор на шинама* писан је за луткарску представу. У нас је мало писаца који умеју да пишу за луткарско позориште. Драгана Абрамовић већ годинама успешно пише за најмлађе гледаоце; њена поуздана рука у *Јавору на шинама* успоставља непосредну комуникацију с децом. Реч је, дакле, о драмском тексту који позива на маштање, на радост игре, а који није лишен неопходне васпитне димензије.

Драгана Абрамовић пише о заљубљеном Јавору: ово лепо дрво заљубљено је у Кукавицу. Љубав је једностранна и неузвраћена; Кукавица само покаткад дође до Јавора из себичних разлога. Кукавица није научила да воли и та околност наводи трећег јунака игре,

Тутутка, да се упусти у низ занимљивих путовања на којима ће од разних саговорника постепено сазнавати и откривати шта су то лепота пријатељства и љубав.

Абрамовићева поштује правила одабране драмске врсте – луткарске игре. Списатељица такође зна да је у овом театарском роду битно кретање, мобилност; кретањем малог воза обезбеђена је неопходна покретљивост по земљи, води и ваздуху. Другим речима, у свим срединама где постоје жива бића. Животна мудрост, као и незнање, подједнако су распоређени међу становницима земљиног шара и Абрамовићева ту истину ненаметљиво саопштава будућим гледаоцима своје представе. Али, постоји и она важнија истина о неопходности љубави и разумевања између живих бића, зарад које је овај поетски текст и написан.

Радомир ПУТНИК